

สรุปผลการวิจัยและข้อ เสนอแนะ

การเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่สำคัญของกระบวนการทางการเมืองสมัยใหม่ และมีความจำเป็นสำหรับระบบการเมืองเกือบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์หรือเผด็จการ ต่างก็จัดให้มีการเลือกตั้งอย่างเป็นกิจลักษณะแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะการเลือกตั้งไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการในการเลือกสรรผู้ปกครองเลือกแนวนโยบายที่ใช้สร้างสรรค์การเรียนรู้ทางการเมืองและเพื่อสร้างบูรณาการทางการเมืองเท่านั้น แต่การเลือกตั้งยังเป็นกระบวนการในการระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างความชอบธรรมของการปกครอง และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองอย่างสันติ¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย การเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในบรรยากาศทางการเมือง การเลือกตั้งไม่เพียง "สัญลักษณ์" (symbol) ทางการเมือง แต่มันมีพลังในการกำหนดทิศทางของประเทศชาติ สามารถกำหนดตัวผู้ปกครองอย่างทันทีทันใด เป็นตัวเชื่อมทัศนคติของสาธารณชนกับนโยบายของรัฐบาล และยังเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นไปตามบรรทัดฐานในสังคมประชาธิปไตยอีกด้วย²

จากความสำคัญของการเลือกตั้งดังกล่าว สิ่งที่น่าสนใจที่ติดตามมาเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็คือ การที่ประชาชนไปเลือกตั้งนั้น ใครลงคะแนนเสียงเลือกใคร เมื่อไร อย่างไร และทำไม กล่าวคือ ใครบ้างที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพศชายหรือเพศ

1

Richard G. Neimi and Herbert F. Welsberg, Controversies in Voting Behavior (Washington D.C. : A Division of Congressional Quarterly Inc., 1984), p.3,

2

Herbert B. Asher, Presidential Elections and American Politics (Georgetown, Ontario : Irwin Dorsey Limited, 1980), pp. 217-218.

หญิง อาศัยอยู่ในชนบทหรืออยู่ในเมือง มีอาชีพ รายได้และระดับการศึกษาอย่างไร บุคคลที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันดังกล่าว มีแบบแผนในการเลือกใคร พรรคใด แตกต่างหรือเหมือนกัน และที่สำคัญก็คือ ด้วยเหตุผลอย่างไร³ การที่บุคคล มีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเมืองจะมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมการลงคะแนน เสียง เลือก ตั้งแตกต่างกันอย่างไร หรือความตั้งใจในการไปลงคะแนน เสียง เลือกตั้งจะมีอิทธิพลใน การกำหนดแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนน เสียงหรือไม่อย่างไร คำถาม เหล่านี้ล้วน เป็นคำถามที่มีความสำคัญซึ่งน่าที่จะมีคำตอบที่ชัดเจน น่าเชื่อถือได้ เป็นระบบและง่าย ต่อการทำความเข้าใจ สามารถตรวจสอบและแก้ไขได้

ความสำคัญของการเลือกตั้งดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรม การลงคะแนน เสียง เลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ของ นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยผู้วิจัยให้ความสนใจต่อกลุ่มพลังทางการเมืองกลุ่มนี้เพราะ ว่า นิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มพลังที่สำคัญทางการเมือง เป็นกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง มี การศึกษาสูง มีอายุอยู่ในวัยหนุ่มสาว มีความคิดที่เป็นเอกภาพ มีระบบความ เข้าใจใน การสื่อสารที่มีมาตรฐานเดียวกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีโอกาสเข้าร่วมทางการเมืองสูง และจะเติบโตไป เป็นชนชั้นนำของประเทศในอนาคต จากลักษณะพิเศษของ นักศึกษาดังกล่าว ทำให้กลุ่มนักศึกษาเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มีอิทธิพล เป็นอย่างมาก ในการกำหนดทิศทางการบริหารงานของรัฐบาล การเคลื่อนไหวของนักศึกษาบางครั้ง อาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ ดังเช่น การเคลื่อนไหวของนิสิตนัก ศึกษาไทยเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519⁴ เป็นต้น จากความสำคัญ ของนักศึกษาดังกล่าว จึงเป็นที่น่าสนใจว่า นักศึกษาเหล่านี้มีทัศนคติ ความตั้งใจและ

³ สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ม่องแก้ว, พฤติกรรมการณ์ลงคะแนน เสียง เลือก ตั้งของคนไทย (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 2-3.

⁴ ไพโรจน์รายละเอียดยใน ฉันทนา อัญญเศรษฐ์, "ขบวนการนักศึกษาไทยกับการ พัฒนาประชาธิปไตย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530).

แบบแผนพฤติกรรมการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างไร โดยจะนำเสนอผลการวิจัยเป็นลำดับตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ดังนี้

สมมติฐานประการแรกกำหนดว่า "ทัศนคติที่มีต่อการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับพฤติกรรมการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง"

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ไม่มีสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่จะมีทัศนคติค่อนข้างดีต่อการเลือกตั้งครั้งนี้ กล่าวคือ นักศึกษาไม่ว่าจะศึกษาอยู่ในสาขาวิชาใด เพศใด หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจแบบใด ต่างก็มีทัศนคติที่ค่อนข้างดีต่อการเลือกตั้งทั้งสิ้น และนักศึกษาเหล่านี้จะมีพฤติกรรมการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่แตกต่างกัน นั่นคือ การมีทัศนคติที่ค่อนข้างดีต่อการเลือกตั้งดังกล่าวนี้ไม่มีผลทำให้นักศึกษาไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

นอกจากนี้ เมื่อทำการศึกษาพฤติกรรมการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา โดยจำแนกตาม สถาบันการศึกษา สาขาวิชา เพศ และฐานะทางเศรษฐกิจแล้วมีเพียงปัจจัยตัวแปร สาขาวิชา เท่านั้น ที่มีอิทธิพลต่อการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยอื่น ๆ นั้นไม่มีอิทธิพลต่อการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

จากบทสรุปของสมมติฐานดังกล่าวข้างต้นนี้ สอดคล้องกับแนวความคิดและผลการวิจัยของ Corey (1937; Doob (1974); Kutner, Wilkins and Yarrow (1952) ที่ว่า ทัศนคติไม่มีความสัมพันธ์หรือมีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยกับพฤติกรรมการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สมมติฐานประการที่สองกำหนดว่า "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนพฤติกรรมการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ "ทัศนคติและความตั้งใจที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง"

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า

1. ความตั้งใจที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่มีอิทธิพลต่อการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา กล่าวคือ ถึงแม้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความตั้งใจที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างแน่นอน (การวัดความตั้งใจทำการเลือกตั้ง 1 สัปดาห์) แต่ภายหลังการเลือกตั้งพบว่า นิสิตนักศึกษาที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีจำนวนไม่แตกต่างจากนักศึกษาที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นั่นคือ การไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของพวกเขา

มีข้อนำสังเกตในประเด็นเรื่อง ความแตกต่างของความตั้งใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาสองกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์มีความแตกต่างในความตั้งใจในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างแน่นอนมากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ถึงร้อยละ 15

เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมถึงเหตุผลของการไปและไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาแล้ว อาจสรุปสาเหตุที่ความตั้งใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่มีอิทธิพลต่อการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1.1 การย้ายถิ่นฐานที่อยู่ของนักศึกษา จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพราะไม่ได้อยู่ใน เขตที่ตนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จากข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ชี้ให้เห็นว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด และไม่ได้ทำการย้ายสำเนาทะเบียนบ้านตามถิ่นที่อยู่จริง ทำให้ไม่มีรายชื่อในบัญชีรายชื่อในเขตที่ตัวเองอาศัยอยู่จริง และการเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น มีความยุ่งยากทั้งในด้านเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เมื่อนักศึกษาซึ่งนำหนักกับผลที่ได้รับจากการเดินทางไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว นักศึกษาเห็นความสำคัญของการไปเลือกตั้งน้อยกว่า

1.2 นักศึกษาเห็นการเลือกตั้งสำคัญน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ จากผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า สาเหตุอันดับรองลงมาที่นักศึกษาไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพราะ

ติดธุระอยู่ไกลหน่วยเลือกตั้ง และไม่มีรายชื่อในบัญชีเลือกตั้ง นั้นแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาเห็นธุรกิจอื่นมีความสำคัญมากกว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งนั้น โดยเฉพาะในประเด็นของการไม่มีรายชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง เป็นเพียงวิธีการหนึ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ไม่ได้เห็นความสำคัญถึงระดับที่เห็นว่าการเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่สำคัญมากซึ่งจะขาดไม่ได้ เพราะ เป็นกิจกรรมที่ทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองและนโยบายของรัฐบาล จากสาเหตุดังกล่าวนี้ ทำให้นักศึกษาถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะตั้งใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างแน่นอน แต่ถ้ามีกิจกรรมอื่น ๆ ที่พวกเขาเห็นว่ามีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อเขามากกว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว พวกเขาจะไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1.3 ปัจจัยแทรกซ้อนอื่น ๆ จากเงื่อนไขของทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผลที่ว่า "การวัดความตั้งใจต้องทำก่อนการวัดพฤติกรรมไม่นานนัก เพราะความตั้งใจอาจเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา" สำหรับผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า อาจจะมีปัจจัยบางประการที่เข้ามามีส่วนทำให้ ความตั้งใจนั้นเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเจ็บป่วยกระทันหัน ปัญหาส่วนตัว เป็นต้น

2. ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการเมือง การวิจัยได้จำแนกตัวแปรออกเป็น 3 ประเภทคือ

2.1 ทัศนคติต่อสถาบันการเลือกตั้ง

2.2 ทัศนคติต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2.3 ทัศนคติต่อรัฐบาล

ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติทางการเมืองดังกล่าว ไม่มีอิทธิพลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษา กล่าวคือ ไม่ว่านักศึกษาจะอยู่ในสถาบันการศึกษาใด สาขาวิชาใด เพศใด ฐานะทางเศรษฐกิจแบบใด จะมีทัศนคติที่ค่อนข้างดีต่อสถาบันการเลือกตั้งทั้งสิ้น แต่ทัศนคติที่ค่อนข้างดีนี้ ไม่มีอิทธิพลต่อการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษา

ทัศนคติของนักศึกษาต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในสถาบันการศึกษาใด สาขาวิชาใด เพศใด ฐานะทาง เศรษฐกิจแบบใด จะมีทัศนคติค่อนข้างไม่ดีต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และทัศนคติที่ค่อนข้างไม่ดีนี้ไม่มีอิทธิพลต่อการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษา

นอกจากนี้ในประเด็น ทัศนคติต่อรัฐบาลนั้น ผลการวิจัยพบว่า มีเพียงตัวแปรสถาบันการศึกษาเท่านั้น ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อรัฐบาลของนักศึกษา กล่าวคือ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีทัศนคติที่ค่อนข้างไม่ดีต่อรัฐบาลมากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ถึงร้อยละ 18 ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ สาขาวิชา เพศ ฐานะ เศรษฐกิจ ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่จะมีทัศนคติที่ค่อนข้างไม่ดีต่อรัฐบาลแต่ทัศนคติดังกล่าวก็ไม่มีอิทธิพลต่อการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา

จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า นิสิตนักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันการเลือกตั้งนั้น อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาได้รับการอบรมสั่งสอนจากอาจารย์ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากประเทศตะวันตก ซึ่งยึดถือหลักการประชาธิปไตยในการปกครองประเทศ จึงทำให้นิสิตนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยและสถาบันการเลือกตั้ง อันเป็นผลทำให้นิสิตนักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันการเลือกตั้ง

แต่เมื่อพิจารณาถึงประเด็นในเรื่อง ทัศนคติที่มีต่อบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลแล้ว จะเห็นได้ว่า นิสิตนักศึกษากลับมีทัศนคติค่อนข้างไม่ดีต่อบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล ซึ่งการที่นิสิตนักศึกษามีทัศนคติเช่นนี้อาจเนื่องมาจากอิทธิพลของสื่อมวลชน ซึ่งมักจะเสนอข่าวการประพฤติตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเชิงลบ และภาพพจน์ของรัฐบาลในเชิงลบจึงทำให้นิสิตนักศึกษามีทัศนคติค่อนข้างไม่ดีต่อบทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล

ผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับความพอใจหรือไม่พอใจที่มีต่อสถาบันการเลือกตั้ง บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล ดังนั้น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับทัศนคติทางการเมือง ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับการวิจัยเกี่ยวกับแบบแผนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทยเท่าที่ผ่านมา

3. แบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษา จากเหตุผลของการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษา ทำให้สามารถแยกประเภทของแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ 2 รูปแบบคือ

3.1 การไปเลือกตั้งด้วยจิตสำนึกของตนเอง

3.2 การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยอุกระตม

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยจิตสำนึกมากกว่าอุกระตม แต่มีข้อสังเกตว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยจิตสำนึกนั้นประกอบด้วย การไปลงคะแนนเสียงด้วยความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy) และการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยถือว่าเป็นพันธะทางการเมือง (civic obligation) นักศึกษาไปลงคะแนนเสียงด้วยความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าการถือว่าเป็นพันธะทางการเมืองหรือเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี

จากกรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (ดังที่เสนอไว้ในบทที่ 2) ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดในเรื่อง "ปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล" ที่เน้นฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคม "ปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม" ที่เน้นความรู้สึกหรือทัศนคติทางการเมือง และ "ปัจจัยทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล" ที่เน้นความตั้งใจ มาอธิบายแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ในประเด็นปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล ที่เน้นสถานภาพ

ทาง เศรษฐกิจสังคมนั้น มีเพียงตัวแปร ฐานะทางเศรษฐกิจเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนน เสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ นักศึกษาผู้มีฐานะ เศรษฐกิจปานกลางและสูง จะไปลงคะแนน เสียงเลือกตั้งด้วยจิตสำนึกมากกว่าผู้มีฐานะ เศรษฐกิจต่ำ นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ จะมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนน เสียงเลือกตั้ง เพราะถูกระดมมากกว่าผู้มีฐานะ เศรษฐกิจสูงและปานกลาง

ในประ เติ้นบัจจัยจิตวิทยาสังคม ที่เน้นความรู้สึกหรือทัศนคติทางการเมืองนั้น ผลการวิจัยเชิงประจักษ์พบว่า ทัศนคติที่มีต่อสถาบันการ เลือกตั้งนั้น เป็น เพียงบัจจัยเดียวที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการลงคะแนน เสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ นิสิตนักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันการ เลือกตั้ง ไปลงคะแนน เสียงด้วยจิตสำนึกถึงร้อยละ 100 ในขณะที่ นิสิตนักศึกษาที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสถาบันการ เลือกตั้ง ไป เลือกตั้งด้วยจิตสำนึก เพียงร้อยละ 66.7 นั้นแสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่มีทัศนคติที่ไม่ดีมีโอกาสถูกระดมทางการเมืองได้ง่ายกว่านักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันการ เลือกตั้ง ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ ทัศนคติต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกผู้แทนราษฎร และทัศนคติที่มีต่อรัฐบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนน เสียงเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา

ในประ เติ้นบัจจัยทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล ที่เน้นความตั้งใจ บทสรุปจากการวิจัยพบว่า ความตั้งใจไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนน เสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ ไม่ว่านักศึกษาจะมีความตั้งใจในการลงคะแนน เสียงเลือกตั้งอย่างไรก็จะไปลงคะแนน เสียงเลือกตั้งด้วยจิตสำนึก เป็นส่วนใหญ่

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สมมติฐานประการที่สองที่ตั้งไว้ว่า "บัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนน เสียงเลือกตั้งได้แก่ ทัศนคติ และ ความตั้งใจที่จะไปลงคะแนน เสียงเลือกตั้ง" ไม่ได้ได้รับการยืนยันสมมติฐานดังกล่าว

สมมติฐานประการที่สาม กำหนดว่า "แบบแผนของการลงคะแนน เสียงเลือกตั้งของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ไม่แตกต่างกัน"

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยออกเป็นกลุ่มย่อยตามสถาบันการศึกษาคือ

1. นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

กลุ่มประชากรในการศึกษานี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบางประการคือ นิสิตนักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นปัญญาชนที่มีการศึกษาสูง เป็นชนชั้นนำทางการเมือง มีอายุในวัยหนุ่มสาว เช่น เดียวกัน มีความคิดที่เป็น เอกภาพ มีระบบความ เข้าใจในการสื่อสารที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีฐานะ เศรษฐกิจ และมีโอกาส เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง แต่กลุ่มทั้งสองนี้มีความแตกต่างกัน ในลักษณะบางประการคือ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยของรัฐที่อยู่ภายใต้การจัดการจัดการศึกษาของผู้บริหารและคณาจารย์ที่เป็นข้าราชการประจำที่ต้องตกอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับของข้าราชการพล เรือน ทำให้ขาดอิสรภาพทางวิชาการและการบริหาร ในขณะที่ นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เอกชนที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของ เอกชน และมีคณาจารย์ที่มีอิสรภาพทางวิชาการและการบริหารไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ จากความ เหมือนกันและความแตกต่างในคุณสมบัติของนักศึกษาทั้งสองสถาบันการศึกษาดังกล่าว จึงเป็นที่ น่าสนใจว่า คุณสมบัติที่แตกต่างกันของนิสิตนักศึกษาทั้งสองกลุ่มจะทำให้เกิดความแตกต่างกันของแบบแผนการลงคะแนน เสียง เลือกตั้งหรือไม่

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์มีแบบแผนการลงคะแนน เสียง เลือกตั้งไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลจากการวิจัยดังกล่าวนี้ยืนยันสมมติฐานข้อที่สามที่ได้กำหนดไว้

จากผลการวิจัยยังพบข้อมูลที่น่าสนใจอีกว่า นิสิตนักศึกษาทั้งสองกลุ่มตัวอย่าง ยังไม่มีความแตกต่างใน เรื่องทัศนคติที่มีต่อการ เลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 พฤติกรรมการไปหรือไม่ไปลงคะแนน เสียง เลือกตั้ง ทัศนคติต่อสถาบันการ เลือกตั้ง บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล

ข้อมูลเชิงประจักษ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องการอบรม
 กลุ่มเยาวชนทางการเมือง (political socialization) ที่อาจสรุปได้ว่า นัก
 ศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน ไม่ว่าจะได้รับการถ่ายทอด
 ความรู้ทางการเมืองจากคณาจารย์ที่เป็นข้าราชการประจำหรือคณาจารย์ที่ไม่เป็นข้าราชการ
 สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้นักศึกษามีความแตกต่างในเรื่องความรู้สึกทางการเมืองหรือ
 พฤติกรรมทางการเมืองแต่อย่างใด นั่นแสดงให้เห็นว่า การถ่ายทอดความรู้ทางการเมือง
 เมืองจากคณาจารย์ หรือการได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการเมืองจากสถาบันการศึกษา
 ในระดับอุดมศึกษาในระยะเวลาเฉลี่ยไม่เกิน 4 ปี ไม่อาจสร้างอุปนิสัยทางการเมือง
 (political predisposition) ได้ความรู้สึกทางการเมืองหรือพฤติกรรมทางการเมือง
 เมืองของบุคคลนั้น อาจได้รับอิทธิพลจากตัวการ (agent) ทางการเมือง ในระดับ
 ครอบครัวและสถาบันการศึกษาในระดับโรงเรียนมากกว่า ซึ่งนักวิจัยก็ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง
 แล้วว่า ครอบครัวและสถานศึกษาอันได้แก่โรงเรียนมีอิทธิพลต่อการให้การเรียนรู้ทางการเมือง
 ทำให้บุคคลมีทัศนคติหรือความโน้มเอียงทางการเมืองในรูปแบบใดได้⁵ นอกจากนี้สื่อมวลชน
 ยังมีบทบาทต่อการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่นิสิตนักศึกษา โดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกัน
 โดยทั่วไปว่านิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจที่ดีต่อระบบการปกครอง ดังนั้น นิสิต
 นักศึกษาจึงน่าที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อระบบการปกครองและพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมือง
 แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย สื่อมวลชนมีบทบาทและอิทธิพลที่เผยแพร่บทบาทของนัก
 การเมืองและรัฐบาลในเชิงลบ จึงทำให้นิสิตนักศึกษาให้คุณค่าแก่ระบบการปกครองและรัฐบาล
 ในทางนี้ไม่ได้ และทัศนคติที่ไม่ดีนี้อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งใน
 แห่งที่ว่า นิสิตนักศึกษาถึงแม้จะไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักการเมืองและรัฐบาล

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องแบบแผนพฤติกรรม
 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งดังนี้

1. นักศึกษาไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยจิตสำนึกของตนเองมากกว่าถูก
 ระดม

⁵ จุมพล หนิมพานิช, หลักรัฐศาสตร์และการบริหาร (กรุงเทพมหานคร :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525), หน้า 367.

2. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยจิตสำนึกของตนเองนั้น เป็น เพราะ นักศึกษามีความรู้ลึกมีประสิทธิภาพทางการ เมืองมากกว่าการมีพันธะทางการเมืองที่ต้อง ทำเพราะ เป็นหน้าที่พล เมืองดี

3. แบบแผนพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษานั้น เป็นแบบ แผนพฤติกรรมของบุคคลที่มีการศึกษาสูง ฐานะทาง เศรษฐกิจสูงและอาศัยอยู่ใน เขต เมือง ทำให้การวิจัยไม่อาจนำตัวแปร อายุ ที่อยู่อาศัย อาชีพและระดับการศึกษามาทำการ พิจารณาซึ่งตัวแปรเหล่านี้ ในการศึกษารววิจัยโดยทั่วไปพบว่า มีอิทธิพลต่อแบบแผน พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

4. จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่นำมาศึกษารววิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ สถาบัน การศึกษา สาขาวิชา เพศ และฐานะทาง เศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา สาเหตุที่เป็นดังนี้ เพราะ

4.1 สถาบันอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการอบรมหล่อม เกลาทางการเมือง ทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง ของนักศึกษานั้น ไม่แตกต่างกัน

4.2 สาขาวิชา ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติและพฤติกรรม ของนักศึกษาทั้งสองสถาบัน เพราะดัชนีของตัวแปรที่ศึกษาไม่มีความแตกต่างอย่าง เด่น ชัด กล่าวคือ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์ มีเพียงจำนวนน้อยที่เป็นนัก ศึกษาในสาขาวิชาชีพ และนักศึกษาเหล่านี้ได้รับการศึกษาพื้นฐานวิชาทางรัฐศาสตร์มา ก่อน นอกจากนี้อาจารย์ผู้ส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะในสาขาวิชาใด ต่างได้รับการถ่ายทอด การศึกษาจากประเทศตะวันตกที่มีความ เชื่อมั่นในความคิดแบบประชาธิปไตยซึ่ง เน้นความ สำคัญของการเลือกตั้งจึงทำให้นักศึกษาที่ได้รับการศึกษาอบรมจากคณาจารย์ เหล่านี้ มี ทัศนคติและความ เชื่อ เช่นนั้นด้วย

4.3 เพศ ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติและพฤติกรรมกรรมการลง คะแนนเสียงเลือกตั้ง เพราะนักศึกษาไม่ว่า เพศชายหรือ เพศหญิง ได้รับการศึกษาอบรม ที่ไม่แตกต่างกัน อยู่ในสภาพแวดล้อม เช่น เดียวกันทั้งในสถาบันการศึกษาและสภาพแวดล้อม

ล้อมอื่น ๆ นอกจากนี้ นักศึกษาทั้งเพศชายและเพศหญิงยังมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษาทั้งในรูปแบบของชุมชนและองค์การต่าง ๆ ของนักศึกษา มีโอกาสเข้าเป็นผู้นำเท่า ๆ กัน สิ่งเหล่านี้ ทำให้นักศึกษาไม่ว่าจะมีเพศใด จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

4.4 ฐานะทางเศรษฐกิจ ในการวิจัยครั้งนี้ แม้ว่าจะได้มีการจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจออกเป็น 3 ระดับ ตามดัชนีรายได้ กล่าวคือ รายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท ถือเป็น ฐานะเศรษฐกิจต่ำ 5,001-10,000 บาทเป็นฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และ 10,001 บาทถือว่าเป็นฐานะทางเศรษฐกิจสูง แต่การจำแนกดังกล่าว เป็นการจำแนกบนพื้นฐานของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เมื่อเปรียบเทียบกับคนทั่วประเทศ⁶ ดังนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจที่จำแนกในระดับต่าง ๆ นี้จึงไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าว

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย" เป็นความพยายามในการตรวจสอบทฤษฎีทางรัฐศาสตร์กับความ เป็นจริงในการเมืองไทย แต่การศึกษานี้เป็นเพียงการศึกษาเฉพาะกรณีเท่านั้น เนื่องมาจากข้อจำกัดในด้านเวลา กระบวนการในการเก็บข้อมูลและทุนในการวิจัย ผู้พิพากษาจึงใคร่ขอตั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ในการแสวงหาข้อสรุปทั่วไป (generalization) ของการนำทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผลที่เน้น ความตั้งใจ ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาพฤติกรรม

⁶

โปรดดูรายละเอียดใน กรมการปกครอง, รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, กรมการปกครอง 2530), หน้า 36.

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย ผู้ศึกษาที่ต้องการนำทฤษฎีนี้มาใช้ ควรจะทำการวิจัยโดยการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรทั่วไป ที่มีความแตกต่างในด้านตัวแปรประชากร สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ในมิติอันหลากหลาย เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์และทดสอบทฤษฎีดังกล่าว เพื่อแสวงหาข้อสรุปทั่วไปในการนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการเมืองไทย

2. การวิจัยแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาในการศึกษาคั้งนี้ เป็นเพียงการศึกษาเฉพาะกรณีซึ่งมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพียง 2 กลุ่มเท่านั้น และกลุ่มประชากรทั้งสองอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกัน ดังนั้นถ้าต้องการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาไทย เพื่อหาข้อสรุปของแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาไทย เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษาวิจัยอย่างสม เหตุสมผล ผู้วิจัยจึงควรเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในหลายสถาบันการศึกษา ทั้งของ เอกชนและมหาวิทยาลัยของรัฐ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทั้งนักศึกษาในสาขาวิชาการและวิชาชีพ และทั้งสายวิทยาศาสตร์ สายสังคมศาสตร์และสายเทคนิค

3. ควรได้มีการศึกษาเปรียบเทียบอย่างแท้จริงระหว่างแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปทั่วไปในเรื่องความแตกต่างของสถาบันการศึกษาก่อให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันด้วยหรือไม่

4. จากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักวิชาการไทยพบว่า มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากมายและปัจจัยดังกล่าวต่างมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ดังนั้น ถ้าผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาดูพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งต่อไป ควรจะได้มีการนำเอาปัจจัยหลากหลายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งหมดมาศึกษาอย่างเป็นระบบ และเป็นกระบวนการอย่างครอบคลุม ซึ่งประเด็นที่นักวิชาการควรจะนำมาพิจารณา ก็คือ ปัจจัยในด้านความรู้สึกผูกพันและความนิยมที่มีต่อพรรคการเมือง (party identification)

ประเด็นในการรณรงค์หาเสียงและเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้ง (issue partisanship) บุคลิกภาพทางการเมืองของบุคคล (personality characteristics) นอกจากนี้ควรนำปัจจัยภูมิหลังในเรื่องการอบรมทางการเมืองจากครอบครัวมาร่วมพิจารณาด้วย

5. ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น ควรจะได้มีการปลูกฝังแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ความเชื่อมั่นในระบบการเมืองการเล็งเห็นประโยชน์จากกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งสิ่งนี้จะไม่ได้ด้วยการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน โดยจะต้องมีการศึกษาอบรมตั้งแต่เล็ก จากตัวการ (agent) คือครอบครัวและโรงเรียน เพื่อสร้างความรู้สึกรับผูกพัน (obligation) และการผูกติด (attachment) อยู่กับระบบการเมือง ทำให้ประชาชนเกิดความจงรักภักดีต่อระบอบอย่างแน่นแฟ้น⁷ นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ช่วยทำให้ประชาชนมีพัฒนาความรู้ บุคลิกภาพ และมีโลกทัศน์กว้าง อันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยในที่สุด ซึ่งการอบรมถ่ายทอดดังกล่าวทำได้โดย

5.1 ครอบครัว เป็นองค์กรแรกที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมทางการเมืองและให้ข่าวสารทางการเมืองแก่บุคคล เป็นองค์กรที่สร้างค่านิยม ความเชื่อและบุคลิกภาพที่แน่นแฟ้นมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล คนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันจะมีความคิดเห็นทางการเมืองคล้ายกันหรือเป็นไปในทางเดียวกัน ดังนั้น การประพฤติตนของบิดามารดาและการจัดระเบียบในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างสมขึ้น เป็นความเชื่อ ค่านิยม และก่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลที่จะมีผลต่อระบบการเมืองในอนาคต

5.2 โรงเรียน เป็นองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติให้แก่เด็กเรียนรอมมาจากครอบครัว ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ความคิดของครูไปยังนักเรียน เป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อความคิด

7

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, "การศึกษารัฐศาสตร์แนวทฤษฎีสื่อสาร" ใน หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528), หน้า 208.

ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของนักเรียน นอกจากนี้กิจกรรมนอกหลักสูตรและกิจกรรมอื่น ๆ ของนักเรียนยังมีส่วนในการให้ประสบการณ์ซึ่งจะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างสมความเชื่อ ค่านิยม อันจะก่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองในที่สุด

5.3 สื่อมวลชน ปัจจุบันสื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการเผยแพร่ข่าวสารความรู้แก่ประชาชน การสื่อสารจะทำหน้าที่นำทาง (steering function) ข่าวสารต่าง ๆ ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนทราบเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ และโดยเฉพาะในทางการเมืองนั้น สื่อสารมวลชนจะทำหน้าที่เปรียบเสมือน "ใยประสาน" ทางการเมือง (nerve of government)⁸ ที่เชื่อมโยงประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครองอย่างเป็นเอกภาพ และการที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในลักษณะเดียวกันนี้เอง จะก่อให้เกิดบูรณาการทางการเมือง (political integration) แต่ในทางตรงกันข้าม การสื่อสารก็อาจจะสร้างผลในเชิงลบต่อระบบการเมืองได้เช่นกัน กล่าวคือ สื่อสารมวลชนอาจจะเป็นผู้สร้างและเป็นผู้ที่ยืนยัน "ค่านิยม" (value orientation) บางประการซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการเมืองในระบบการเมืองได้ ตัวอย่างเช่น การที่สื่อสารมวลชนของไทยได้สร้างค่านิยมบางประการแก่คนไทย เช่น การแสดงให้เห็นภาพว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีแต่คนไม่ดีที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว รัฐสภาเป็นเพียงตรายาง ข้าราชการมีแต่โกงกิน เป็นต้น การที่สื่อมวลชนเสนอภาพดังกล่าว ทำให้ประชาชนมี "ภาพพจน์" ทางการเมืองในเชิงลบ และจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยในที่สุดได้ ผลของการสร้าง "ค่านิยม" ของสื่อมวลชนอาจสะท้อนออกมาในรูปของ การที่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ แม้ว่าพวกเขาจะมีความรู้ทางการเมืองดี เป็นปัญญาชน แต่พวกเขาเหล่านั้นมีทัศนคติค่อนข้างไม่ดีต่อระบบการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล แนวโน้มของ

8

โปรดดู Karl Deutsch, The Nerves of Government (New York : Free Press, 1963),

ทัศนคติดังกล่าวนี้เองทำให้มีลิตนักศึกษบางส่วนมีพฤติกรรมทางการเมืองที่ไม่ เกื้อหนุนต่อระบบการปกครองในที่สุด

จากความสำคัญของสื่อสารมวลชนที่สามารถสร้างทัศนคติทางการเมืองทั้งในแง่ลบและแง่บวกนี้เอง ทำให้เราต้องให้ความสำคัญต่อสื่อสารมวลชนในด้านที่จะใช้ เป็น เครื่องมือในการ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้การ เผยแพร่ความรู้ อุดมการณ์ในทางที่สร้างสรรค์แก่ประชาชน กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย พยายามเร่งเจ้าจัดสำนักทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วยความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองในที่สุด

5.4 พรรคการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยนั้น เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า พรรคการเมืองจะเป็นสื่อกลางในการพัฒนาเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย โดยพรรคการเมืองจะเป็นสื่อกลางในการนำเอานโยบายของรัฐบาลไปแถลงต่อประชาชนเป็นตัวแทนกรองข่าวสารข้อมูล ตลอดจนนำเอาความต้องการของประชาชน เข้าสู่ระบบการเมือง⁹ ดังนั้น พรรคการเมืองจึงเป็น เสมือนช่องทางที่จะแสดงออกหรือรวบรวมข้อ เสนอต่าง ๆ ที่จะนำเข้าสู่ระบบการเมืองและในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง มักจะใช้พรรคการเมืองเสมือนตัวการ (agent) ที่จะสร้างและก่อให้เกิดโครงสร้างพฤติกรรมจากคุณค่าใหม่ ๆ¹⁰

ในการรวบรวมข้อ เกรียงและความสนับสนุนจากประชาชนให้กับระบบนั้น ระบบจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยพรรคการเมือง และพรรคการเมืองจะทำหน้าที่เป็น

⁹ สิทธิพันธ์ พุทธทูน, "Party Identification กับการพัฒนาทางการเมือง" ใน การพัฒนาการเมืองไทย, ลิขิต อีร์เวกิน, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2519), หน้า 165.

¹⁰ Gabriel A. Almond, Comparative Politics (Boston : Little Brown, 1966), p. 117.

mobilizer ซึ่งจะก่อให้เกิดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นตัวให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน

แต่สำหรับพรรคการเมืองไทยแล้ว เมื่อพิจารณาในแง่โครงสร้างของพรรคการเมือง จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองไทยนั้น เข้ามารวมตัวกันโดยขาดอุดมการณ์ที่แน่นอน การเข้าเป็นสมาชิกพรรคของนักการเมืองมักจะแบ่งไปด้วยผลประโยชน์ส่วนตัว จึงทำให้องค์การของพรรคการเมืองอ่อนแอไม่เข้มแข็ง นอกจากนี้ การรวมกลุ่มของพรรคการเมืองไทยในอดีตมัก เกิดจากการยึดถือตัวบุคคลของผู้นำทางการเมืองแล้วดึงพรรคพวก เข้ามารวมเป็นฝ่ายบริหาร ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสมาชิกพรรคกับหัวหน้าพรรค หรือระหว่างพรรคกับประชาชน ทั้งนี้เพราะความต้องการของหัวหน้าพรรคไม่มีหลักประกันได้ว่าจะสนองความต้องการของประชาชนได้เสมอไป เมื่อขาดผู้นำพรรคสมาชิกพรรคก็ขาดสิ่งยึดเหนี่ยว พรรคอาจจะล้มได้ นอกจากนี้ พรรคยังขาดความสนใจต่อมวลชน ไม่มีสาขาพรรคในเขตชนบทที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานผลประโยชน์และให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ทำให้ความรู้ทางการเมืองและความเข้าใจในการเมือง ระบบพรรคของคนไทยมีน้อย อันเป็นผลทำให้คนไทยมีความผูกพันต่อพรรคการเมือง (party identification) น้อย ในการเมืองไทย จากการสังเกตการณ์โดยทั่วไปพบว่า ความผูกพันต่อพรรคการเมืองมีอัตราต่ำมาก ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองไทยมีการยุบเลิกและจัดตั้งบ่อย มีจำนวนมากและแต่ละพรรคมีนโยบายที่ไม่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด จากการวิจัยหลายครั้งพบว่า ความนิยมพรรคของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำ ผู้ลงคะแนนเสียงประมาณ 1 ใน 5 ยังไม่รู้จักพรรคการเมืองหรือไม่รู้จักชอบพรรคการเมืองใดเลย พวกที่พอรู้จักและชอบพรรคการเมืองอยู่บ้างก็มีความผูกพันในระดับต่ำ¹¹ ดังนั้น ถ้าต้องการให้ประชาชนมีความผูกพันต่อพรรคการเมือง สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงควรเสริมสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง ให้มีวิสัย ให้มีการขยายสาขาพรรคออกไปในชนบท เพื่อที่จะให้พรรคการเมืองเป็นตัว

11

พรศักดิ์ ห่องแก้ว, "การเลือกตั้งกับพัฒนาการทางการเมืองไทย" ใน ปัญหาพัฒนาการการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 234-235.

กลางในการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน เพื่อก่อให้เกิดความผูกพันต่อพรรคการเมือง อันเป็นการเสริมสร้างเสถียรภาพต่อการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

6. จากผลการวิจัยในเรื่องสาเหตุของการไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนักศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องในการจัดการเลือกตั้งของรัฐบางประการ กล่าวคือ

6.1 การทำบัญชีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมักจะเห็นได้ว่าการปกครองมักจะพยายามทำให้ร้อยละของผู้ไปออกเสียงเลือกตั้งมีจำนวนสูง จึงทำให้เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกเลือกตั้ง ตัดรายชื่อผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในท้องที่ที่มีการเลือกตั้งออกไป ทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่อาจใช้สิทธิของตนได้ เพราะว่ามีชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ประเด็นนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่ไม่ทำการตรวจสอบบัญชีรายชื่อก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง

6.2 การอำนวยความสะดวกในการเลือกตั้ง ควรที่หน่วยราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดอำนวยความสะดวก เพิ่มหน่วยลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้มีจำนวนมากขึ้นและอยู่ใกล้ทางคมนาคม เพื่ออำนวยความสะดวกในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแก่ประชาชน นอกจากนี้ ถ้าเป็นไปได้ น่าจะจัดให้มีการออกเสียงเลือกตั้งทางไปรษณีย์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่ต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพหรือไปศึกษานอกเขตเลือกตั้ง เป็นการชั่วคราว

จากข้อสังเกตและข้อเสนอแนะข้างต้น ผู้วิจัยคาดว่าคงจะให้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการเลือกตั้งต่อไป